

Суспільно – політичне
життя й політична
боротьба в Україні в
середині 50-х – першій
половині 60-х років

План уроку

- XX з'їзд КПРС і початок лібералізації.
- Реабілітація жертв сталінських репресій.
- Ставлення в суспільстві до діяльності М. Хрущова.
- Загострення боротьби серед вищого партійного керівництва України.

Опорні поняття і дати уроку

- Опорні поняття:
- «відлига»,
- «культ особи»;
- деєталінізація,
- реабілітація,
- Програма КПРС.

- Опорні дати:
- лютий 1956 р. – ХХ з'їзд КПРС;
- 30 червня 1956 р. – поєтанова ЦК КПРС «Про подолання культу особи та його шкідливі наслідки»;
- жовтень 1961 р. – ХХІІ з'їзд КПРС ухвалив нову Програму КПРС;
- липень 1963 р. – пленум ЦК КПУ звільнив від обов'язків першого секретаря ЦК КПУ М. Підгорного. На цю посаду було призначено П. Шелеста.

Актуалізація опорних знань

1. Що таке деєталінізація?
2. Які були передумови деєталінізації?
3. Охарактеризуйте зміни в партійно-державному керівництві УРСР на початку 1950-х років.
4. Якими були перші заходи деєталінізації?

Які на ваш погляд, необхідно було
провести реформи в суспільно –
політичній сфері, щоб
лібералізувати й демократизувати
суспільне життя в СРСР та
Україні.

(запис в робочий зошит власний
пропозицій)

Мотивація навчальної

Була весна. Була відлига.
І – Божа благодать була.
Сніги розтанули. Спливала
У небуття недвига – крига.

Померклий, вибитий морозом,
Тоді сп'янілий від тепла.
Наївний, як розкрита книга,
З бруньок принишклий квіт оклигав,
І вишня буйно зацвіла.

Та в чорну ніч зненацька вітер
Ошпарив приморозцю віти,
Бубняву зав'язь, дівич-квіт.

Мов білі сльози, на чорнозем
Спадає квіт затерплих віт.

І.Світличний

Як ви розумієте цей вірш?

- «Відлига» — період в історії СРСР, а відповідно й історії УРСР, який охоплює 1953–1964 рр., тобто період знаходження при владі М. Хрущова.
- Він характеризується ліквідацією таких проявів сталінського режиму, як масові репресії, тотальний контроль за всіма сферами діяльності тощо, і спробою проведення суспільно-політичних, економічних реформ з метою надати нового імпульсу розвитку радянського суспільства на шляху до «побудови комунізму».

XX з'їзд КПРС

Вперше:

- з'їзд засудив репресивну практику тоталітарного режиму та «культ особи Й.Сталіна»
- були наведені численні факти злочинів і прямих зловживань Сталіна та його оточення

Разом з тим:

- стверджувалось, що культ особи не змінив «глибоко демократичного, насправді народного характеру радянського ладу»
- повний текст доповіді М. Хрущова на з'їзді буде надруковано лише 1989 р., а громадянам була запропонована «полегшена» версія доповіді і Постанова ЦК КПРС «Про подолання культу особи та його наслідків»

Рішення XX з'їзду в Україні були сприйняті більшістю населення з ентузіазмом і надією

«У багатьох із нас одразу після XX з'їзду було багато наївного, рожевого оптимізму, телячого ентузіазму, багато було ілюзій, побудованих на піску, і багатьом здавалося, що всі проблеми народного життя вирішуються одним махом і нам нічого не лишається, як з високо піднятими прапорами урочисто марширувати до комунізму»

Зі спогадів І.Світличного

Іван Світличний

ПОЛІТИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Ліквідація репресивної системи

I етап
1953 – 1956рр

Ліквідація військових трибуналів МВС та особливої наради МВС, яка мала право застосовувати в адміністративному порядку висилку, заслання та ув'язнення (1953)

Утворення Комітету державної безпеки (КДБ) СРСР і УРСР (1954).
Перегляд заведених на громадян політичних справ. У Створення комісії Президії ЦК КПРС із розслідування злочинів Й. Сталіна (1954).

Запровадження прокурорського нагляду (1955).

Скасування постанов ЦВК СРСР від 1 грудня 1934 р. про порядок ведення справ «щодо підготовки і здійснення терористичних актів» та постанови від 1 грудня 1934 р. та 14 вересня 1937 р. про зміни в кримінально-процесуальному кодексі, за якими не дозволялися касаційні скарги в справах про шкідництво, терор і диверсії (1956).

ПОЛІТИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

I етап
1953 – 1956рр

Амністія 1955 р. – стосувалась осіб, що співробітничали з окупантами в роки війни, але не чинили злочинів.

Амністія для воїнів УПА, які складуть зброю, – і тих, хто утримувався в таборах (до 1957 р. було звільнено понад 65 534 бійців ОУН–УПА).

Проте амністія не передбачала реабілітацію. Звільнені політичні в'язні продовжували носити клеймо «ворогів народу». За 1954–1956 рр. було реабілітовано лише 8 тис. чоловік.

Амністія

1953 р. – стосувалась осіб, засуджених на строк до п'яти років, а також засуджених за посадові, господарські та військові злочини. Вона мало торкнулася політичних в'язнів, які мали значно більші терміни ув'язнення.

Також було розпочато роботу зі створення нового кримінального, кримінально-процесуального, адміністративного кодексів, воєнного статуту. Ліквідовано систему ГУЛАГу, в якому на 1954 р. утримувалося 949 тис. в'язнів.

ПОЛІТИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

II етап
1953 – 1956рр

Створення 90 спеціальних комісій, які мали право розглядати справи безпосередньо в таборах.

До листопада 1959 р. було переглянуто 4 млн 263 тис. справ на 5 млн 481 тис. чоловік.

Реабілітовано 2 млн 684 тис. чоловік, що становило 58,2 % тих, на кого були заведені справи в репресивних органах України.

За 1956–1963 рр. було повністю реабілітовано лише 250 тис. чоловік. На 1959 р. за політичні злочини в таборах утримувалось 11 тис. чоловік.

Амністія

Реабілітація репресованих діячів КПУ – В. Чубар, С. Косіор, В. Затонський, М. Скрипник, Ю. Коцюбинський та інші.

Повідомлення про реабілітацію драматурга М. Куліша, режисера Л. Курбаса та інших (1956).

З 1962 р. комісії по реабілітації поступово припинили свою роботу.

За період 1963–1986 рр. було повністю реабілітовано 80 тис. чоловік.

Чи була реабілітація повною?

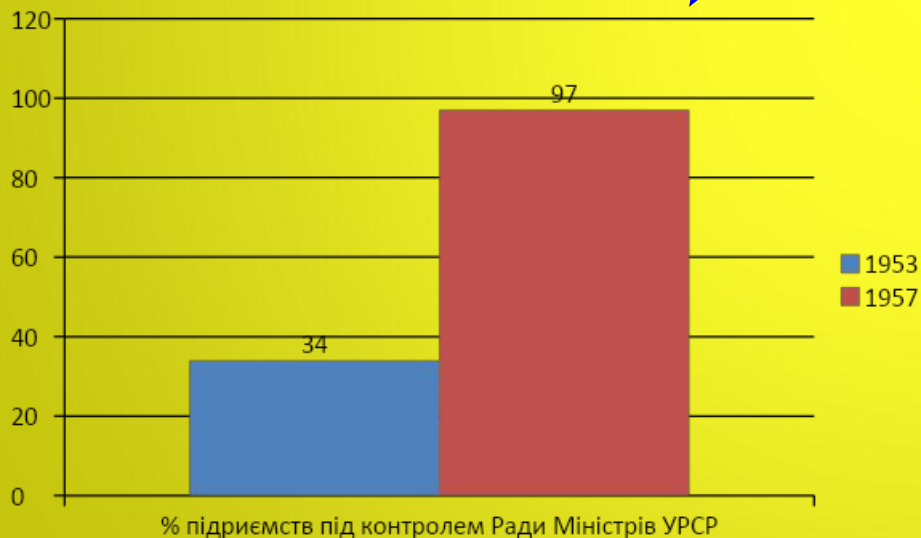
Чому?

Розширення прав республік

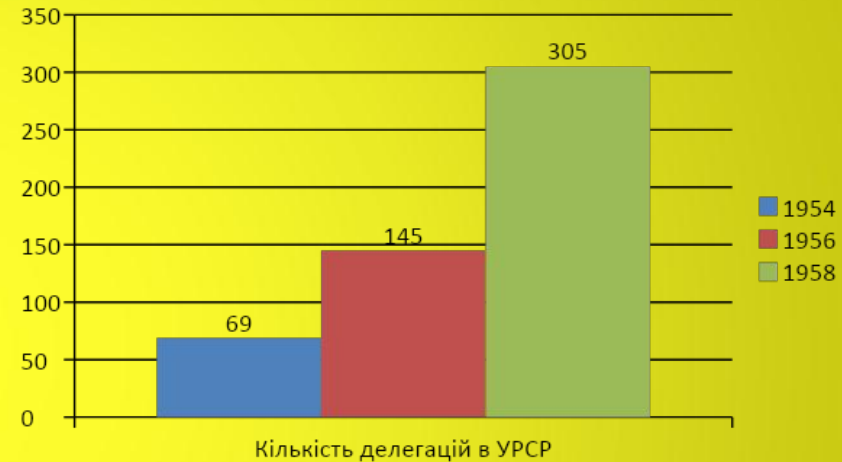
Зросла доля українців як у керівництві республіки, так і союзному керівництві

Розширилися права республіки у формуванні свого бюджету, у питаннях матеріально-технічного постачання, збуту продукції, будівництва, використання капіталовкладень

До компетенції УРСР належали питання прийняття кримінального, цивільного і процесуального кодексів, установлення основ законодавства про судоустрій та судочинство, питання обласного адміністративно-територіального устрою, районування.

Роль УРСР на міжнародній арені

На основі даних діаграм визначте роль
УРСР на міжнародній арені.

XXII з'їзд КПРС

Рішення з'їзду

- Прийняв новий Статут партії, за яким передбачалося оновлення не менш ніж на чверть складу ЦК і його президії, а також обмежувався час перебування на керівних посадах партії (не більше 3 термінів підряд).

Значок, випущений до
XXII з'їзду КПРС

Ставлення в суспільстві до діяльності М. Хрущова.

Запитання:

Які категорії населення могли бути невдоволені
політикою М.Хрущова?

До числа невдоволених політикою М.Хрущова невдовзі
приєдналися:

- Партійно-державна еліта, що була невдоволена зменшенням
кількості партапарату й роздратована розмовами про
демократизацію, нескінченні реорганізації;
- Інтелігенція, яка чекала демонтажу сталінської системи;
- Робітники і селяни, яких дратували:
огрошова реформа 1961 р., що погіршила життя;
онездійсненні розмови про підвищення життєвого рівня
народу;
оневрожай 1963 року і продовольчі труднощі.

Неоднозначність політики М. Хрущова

Зустрілися двоє робітників:
-Ти знаєш, Хрущов захворів...
-Що в нього?
-Та, кажуть, грижа.
-Від чого ж вона в нього
взялася?
-То він так підіймав добробут
народу.

Анекдот того часу

Пусті прилавки магазину.
1960 р.

Робітничі виступи

1962 р. – розстріл демонстрації у
Новочеркаську

1963 р. – робітничі страйки в Кривому Розі

У жовтні 1964 року з ініціативи близького оточення М.Хрущова відбулося його усунення від влади. Деякі історики називають цю подія «тихим переворотом»

М. Хрущова на
посаді першого
секретаря ЦК КПРС
змінив виходець з
України Л.Брежнев

15 жовтня 1964 року, в Києві відбулися збори партійного активу міста і області, на яких вище партійне керівництво республіки на чолі з П.Шелестом визнало критику проявів волюнтаризму і суб'єктивізму з боку М.Хрущова та підтримало рішення пленуму ЦК КПРС

Закріплення

- 1. Що таке «відлига»? Які її складові?
- 2. Як відбувався процес реабілітації жертв сталінських репресій?
- 3. Чим були зумовлені зміни в українському керівництві?
- 4. У чому полягало розширення прав УРСР?
- 5. Чому М.Хрущова було усунуто від влади?

Висновки

- Суспільно-політичне життя УРСР у 1953–1956 рр. проходило під знаком лібералізації радянського режиму.
- Вона включала в себе демонтаж сталінської репресивної системи, засудження культу особи Сталіна, реабілітацію жертв масових репресій, послаблення контролю держави над суспільно-політичним життям, розширення прав республік тощо.
- Але реформи у політичній сфері були половинчастими і непослідовними.
- Вони не торкалися основ тоталітарного режиму, залишалася монополія КПРС у всіх сферах суспільного життя, недоторканими виявились догми марксизму-ленінізму.

Домашнє завдання

- Опрацювати тему 13